

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie przemian na rynku wydawnictw książkowych (opinia z inicjatywy własnej)

(2012/C 191/04)

Sprawozdawca: **Grace ATTARD**

Współsprawozdawca: **Hilde VAN LAERE**

Dnia 14 lipca 2011 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

przemian na rynku wydawnictw książkowych

(opinia z inicjatywy własnej).

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle (CCMI), której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 12 kwietnia 2012 r. Sprawozdawcą była Grace ATTARD, współsprawozdawcą – Hilde VAN LAERE.

Na 480. sesji plenarnej w dniach 25–26 kwietnia 2012 r. (posiedzenie z 25 kwietnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 156 do 2 – 1 osoba wstrzymała się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Branża wydawnictw książkowych poddawana jest procesowi ciągłej modernizacji, który w epoce cyfrowej pociąga za sobą poważne skutki.

1.2 EKES podkreśla, że na poziomie UE pilnym priorytetem powinno być przeprowadzenie wszechstronnej analizy roli branży wydawnictw książkowych w rozwoju społecznym, gospodarczym, kulturalnym, naukowym i artystycznym Europy – z uwzględnieniem praw i potrzeb innych zainteresowanych podmiotów, takich jak księgarze, pisarze, naukowcy, ilustratorzy, drukarnie i związane z nimi gałęzie przemysłu, księgarnie, jak również organizacje zajmujące się przyznawaniem praw do powielania oraz konsumenci. Branża wydawnicza powinna zostać wzięta pod uwagę przez Komisję Europejską w rozważaniach na temat Europy cyfrowej, dotyczących wybranych sektorów przemysłowych.

1.3 EKES podkreśla konieczność odniesienia się do zapotrzebowania na odpowiednie prawodawstwo unijne i politykę, które mają wpływ na branżę wydawniczą, takie jak prawo własności intelektualnej (zwłaszcza prawa autorskie) i jego egzekwowanie, opodatkowanie, społeczeństwo informacyjne i strategię w dziedzinie kultury.

1.4 EKES ponownie zwraca uwagę na konieczność wyeliminowania na poziomie unijnym dyskryminacyjnego systemu obowiązującego obecnie zarówno wewnątrz UE, gdzie wersje internetowe tych samych dóbr kultury podlegają dziś standardowym stawkom opodatkowania, co wprowadza nieuzasadnione różnice w odniesieniu do porównywalnych treści, jak i w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi, gdzie publikacje cyfrowe nie są opodatkowane, co z kolei sprzyja powstawaniu niesprawiedliwych reguł gry rynkowej i nieuczciwych warunków konkurencji.

1.5 EKES uważa, że należy wspierać sektor graficzny w dążeniu do przemian w zakresie modeli ekonomicznych i technologicznych, które cechowały jego rozwój, i do skoncentrowania się na zarządzaniu informacją i na jej

dystrybucji, bez ograniczania się do roli usługodawcy, zgodnie z europejskim planem dla sektora graficznego.

1.6 EKES opowiada się za utworzeniem na poziomie europejskim wyspecjalizowanego centrum monitorowania, które zajęłoby się określeniem obecnego i przyszłego zapotrzebowania na konkretne umiejętności w sektorze poligraficznym – głównie po to, by zachęcać zainteresowanych do szkoleń zawodowych, ewentualnej zmiany zawodu i zdobywania nowych umiejętności dzięki środkom publicznym na finansowanie branży wydawniczej w ramach EFS, EFRR i Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji (w tym poprzez prowadzenie badań opartych na siódmym programie ramowym i na inicjatywie „Horyzont 2020”), z myślą o konkurencyjności przemysłu poligraficznego.

1.7 EKES podkreśla, że zarządzanie prawami własności intelektualnej nie tylko odgrywa kluczową rolę w procesie wdrażania innowacji technologicznych i handlowych, ale ma też istotne znaczenie dla rozwoju kultury, nauki, sztuki europejskiej oraz dla jakości życia obywateli.

1.8 Komitet uważa, że oddanie do dyspozycji klientów bezpiecznego środowiska cyfrowego, w tym zapewnienie skutecznego nadzoru nad danymi osobowymi i ochrona prywatności, doprowadzi do tego, że rynki cyfrowe będą działały na korzyść użytkowników.

1.9 Komitet przypomina o zobowiązaniach społecznych i gospodarczych związanych z przechodzeniem na system cyfrowy, który wymaga zadbania o to, by jak największa liczba osób w każdym państwie członkowskim, bez względu na wiek, mogła odczuć korzyści płynące z rewolucji cyfrowej.

1.10 EKES podkreśla, że należy zagwarantować pracownikom, w tym osobom wykonującym wolne zawody i pracującym w ramach outsourcingu, godne warunki pracy, które powinny być przedmiotem dialogu społecznego i układów zbiorowych na szczeblu krajowym i europejskim.

1.11 Przyjęcie otwartych, interoperacyjnych norm elektronicznych jest niezbędne dla osiągnięcia większej konkurencyjności, niedopuszczenia do zamykania się rynków i niepozwolenia nikomu na zajęcie pozycji dominującej.

1.12 EKES podkreśla znaczenie, jakie lepiej zintegrowany jednolity rynek usług w strategii „Europa 2020” ma dla wszystkich podmiotów i zainteresowanych stron w branży wydawnictw książkowych, umożliwiając rozwój działalności i tworzenie miejsc pracy⁽¹⁾.

1.13 EKES zwraca się do Komisji o wspieranie wydawniczych i drukarskich środowisk zawodowych w ich dążeniu do modelu w większym stopniu opartego na uczestnictwie oraz w organizowaniu ich działań we wspólnych i przejrzystych ramach pozwalających na lepszą koordynację między wymiarami gospodarczym, społecznym, technologicznym i ekologicznym.

1.14 EKES wzywa Komisję do podjęcia strategicznego dialogu z europejską branżą wydawnictw książkowych i do uzgodnienia strategii, które faktycznie uwzględnią realne potrzeby związane z wydawaniem książek (drukowanych i elektronicznych) w epoce elektronicznej i przyczynią się do poprawy konkurencyjności tego sektora w skali globalnej. EKES ponownie wzywa Komisję do utworzenia grupy wysokiego szczebla, w której skład weszliby przedstawiciele sektora wydawniczego oraz przemysłu graficznego i papierniczego, aby przeanalizować perspektywy dla tych podmiotów w zakresie inwestycji i zatrudnienia w kontekście rewolucji multimedialnej.

2. Wprowadzenie i kontekst

2.1 Jako największa branża kulturalna w Europie, wydawnictwa książkowe są istotnym elementem rozwoju gospodarczego, politycznego, etnicznego, oświatowego, artystycznego i naukowego Europy. Literatura europejska jest zasadniczą częścią dziedzictwa artystycznego i kulturowego. Odzwierciedla ona olbrzymią różnorodność poszczególnych państw, gdyż każdy język i region europejski oraz każda europejska mniejszość narodowa są przedstawiane i zapisane w książkach z myślą o potomności i propagowaniu dialogu międzykulturowego.

2.2 Wydawcy europejscy (w państwach członkowskich UE, Norwegii i Islandii) w 2010 r. wydali łącznie około 525 tys. nowych tytułów, zatrudniali około 135 tys. osób na pełny etat, a ich obrót wynosił około 23,5 mld euro. Dostępnych do sprzedaży było niemal 7,5 mln tytułów. Wydawanie książek pośrednio przyczynia się do tworzenia miejsc pracy. Z sektorem związanych jest ponad 100 tys. pisarzy, ilustratorów i tłumaczy literackich w Europie oraz ponad 25 tys. samodzielnie funkcjonujących księgarń. Trzeba jednak zgromadzić więcej konkretnych danych, by uzyskać bardziej szczegółowy obraz tej branży.

2.3 Przez wieki metody wytwarzania książek – począwszy od zamówienia, poprzez redagowanie i druk, a skończywszy na dystrybucji – przeszły pewne zmiany w zakresie procesu produkcyjnego, lecz nie koncepcji jako takiej. Sama natura książki, jako owocu działalności artystycznej, pozostała niezmienną. Wydawanie książek poddawane jest natomiast radykalnym przemianom w wyniku rozwoju publikacji cyfrowych.

2.4 Udział głównych sektorów branży twórczej w PKB UE wynosił w 2008 r. 4,5 %, oferowały one 8,5 mln miejsc pracy⁽²⁾. W tym samym roku łączny udział branży twórczej w PKB wynosił 6,9 %. W branży tej sektory wydawnicze wniosły 1,07 % do PKB UE w 2003 r., podczas gdy udział radia, telewizji, filmu i produkcji wideo wyniósł 0,41 %, a udział przemysłu muzycznego – 0,06 %.

2.5 W kontekście międzynarodowym wartość produkcji przemysłu wydawnictw książkowych w Europie jest wyższa niż w Stanach Zjednoczonych, gdzie obroty roczne w ciągu ostatnich lat wynosiły 24–25 mld dolarów (17–19 mld euro). Ponadto co roku sześć – osiem firm europejskich znajduje się wśród największych w świecie grup wydawniczych. Co więcej, trzy największe międzynarodowe targi książki odbywają się w UE: we Frankfurcie, Londynie i Bolonii.

2.6 Pozytywny wpływ czytelnictwa na społeczeństwo został uznany przez OECD, przy czym czytelnictwo to najlepszy wskaźnik życiowych szans dziecka. Wydawanie książek sprzyja też pluralizmowi przekonań, wymianie opinii i dialogowi oraz wolności słowa, która jest fundamentem społeczeństw demokratycznych.

3. Przejście na technologie cyfrowe

3.1 Przejście na technologie cyfrowe w branży wydawniczej gruntownie zmienia dynamikę procesu publikowania książek, a także relacje oraz modele gospodarcze i kulturowe w tej dziedzinie.

3.2 Europejskie rynki książek w formie elektronicznej cechuje rozczłonkowanie i różnorodność. Stopy wzrostu na rynkach rozwiniętych są bardzo wysokie, ale nawet na nich proporcja wydawnictw elektronicznych w porównaniu z drukowanymi jest bardzo niewielka i waha się od niespełna 1 % do maksymalnie 5 % udziału w rynku wydawnictw książkowych. Do tak powolnego rozwoju przyczyniał się jeszcze do niedawna w znaczny sposób brak odpowiednich czytników elektronicznych.

3.3 Coraz więcej wydawców oferuje jednak swe publikacje w różnych dziedzinach w formacie elektronicznym. Po kilku latach eksperymentowania z technologią i innowacją pojawił się szeroki wachlarz różnych modeli biznesowych zajmujących się udostępnianiem książkowych treści elektronicznych. Czytelnicy mają dostęp do książek na komputerach osobistych, specjalnych czytnikach elektronicznych, tabletach i smartfonach, które są coraz bardziej zaawansowane technologicznie, łatwe w użyciu i – co najważniejsze – dostępne cenowo. Oczekiwany jest dalszy trend spadkowy w cenach czytników elektronicznych i związana z nim ekspansja rynkowa.

3.4 Nowe podmioty przyłączają się do łańcucha dostaw dzięki swym daleko idącym powiązaniom z użytkownikami końcowymi w innych dziedzinach. Chodzi tu o wyszukiwarki internetowe typu Google, podmioty działające w internecie (w tym inne rodzaje internetowych witryn handlowych, takich jak Amazon, czyli wytwórca czytnika Kindle). Producenci urządzeń elektronicznych, jak np. Apple, zaczynają interesować się rynkiem treści dla swych urządzeń, wobec czego samodzielnie zaopatrują własne sklepy internetowe, a także innych operatorów telefonii komórkowej czy dostawców połączeń internetowych.

⁽²⁾ Opinia EKES-u w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) niektórych zadań związanych z ochroną praw własności intelektualnej, Dz. U. C 376 z 22.12.2011, s. 62.

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 final.

3.5 Książki elektroniczne oferują łatwy dostęp do wiedzy, kultury i rozrywki także osobom w specyficznym położeniu, dla których lektura książek jest utrudniona, takim jak ludzie starsi i niepełnosprawni fizycznie, oraz osobom, które nie mogą czytać w języku ojczystym.

3.6 Książki elektroniczne na nowo określają wpływ ekologiczny branży wydawniczej. Podczas gdy papier jest surowcem odnawialnym i podlega recyklingowi, wpływ urządzeń elektronicznych na środowisko, w tym na surowce i zużycie elektryczności, musi zostać poddany dalszym analizom.

3.7 Rola wydawcy pozostaje w epoce cyfrowej istotna: jeśli chcemy utrzymać odpowiednią jakość, wybór tekstu jest podstawowym zadaniem wydawcy bez względu na format, w jakim tekst zostanie przesłany. Kolejnymi istotnymi zadaniami są redagowanie i wprowadzenie do obrotu, gdzie nie można się obyć bez fachowości wydawcy.

3.8 Elektroniczne wydawanie książek pociąga za sobą nowe koszty, takie jak wydatki związane z naruszeniami praw autorskich w internecie, badania nad systemami cyfryzacji oraz koszty konwersji plików na specjalne formaty. Oszczędności odnoszą się co prawda do kosztów druku, fizycznego magazynowania i rozprowadzania, które tradycyjnie stanowią mniej niż jedną szóstą łącznych kosztów, ale koszty honorarium autorskiego, pracy edytorskiej, wprowadzenia od obrotu, rozprowadzenia, elektronicznego przechowywania i archiwizowania w świecie cyfrowym nie zmieniają się.

4. Wyzwania dla branży wydawnictw książkowych w epoce cyfrowej

4.1 W 2009 r. Rada⁽³⁾ i Komisja⁽⁴⁾ – w celu lepszego zrozumienia problemu naruszeń praw własności intelektualnej – powołały do życia europejskie obserwatorium zajmujące się zjawiskiem podrabiania i piractwa⁽⁵⁾.

4.2 Dla sektora kultury takiego jak branża wydawnicza prawa autorskie są podstawą prawnego uznania tworzonych przez nią wartości. Wobec tego zrównoważony system praw autorskich ma pierwszorzędne znaczenie dla trwałości inwestycji w tej branży a jednocześnie zachęca autorów do tworzenia nowych utworów.

4.3 EKES podkreśla, że skuteczne egzekwowanie praw autorskich jest konieczne zarówno w środowisku internetowym, jak i poza nim. Piractwo osłabia kulturę i kreatywność, hamuje pojawianie się nowych modeli biznesowych oraz blokuje

rozwój rynku, gdyż osłabia przekonanie wydawców i autorów, że uda im się odzyskać zainwestowany kapitał finansowy i intelektualny⁽⁶⁾.

4.4 Prawodawstwo w zakresie praw autorskich pochodzi z epoki poprzedzającej rewolucję cyfrową. Tymczasem ściąganie plików internetowych, dzielenie się plikami oraz zarządzanie prawami cyfrowymi to większe są do niego dostosowane, jak przyznano w Europejskiej agencji cyfrowej, która ma na celu dostosowanie jednolitego rynku UE do zasad epoki cyfrowej⁽⁷⁾. Konieczne są szczegółowe regulacje unijne, o których obecnie się dyskutuje, by zająć się kwestią różnic między państwami członkowskimi w przepisach i rozwiązaniach dotyczących ich egzekwowania.

4.5 Szybkie i spójne rozstrzyganie sporów dotyczących kar za podrabianie i piractwo, polegające na surowym egzekwowaniu przepisów, zwiększyłyby zaufanie konsumentów do przepisów. Prawodawstwo europejskie stanowi o środkach egzekwowania w art. 8 ust. 3 dyrektywy w sprawie praw autorskich (2001/29/EW), która umożliwia właścicielom praw wystąpienie do sądów o nałożenie zakazu sądowego na pośredników, których usługi są wykorzystywane przez strony trzecie do naruszenia praw autorskich. Z kolei art. 8 dyrektywy o egzekwowaniu praw (2004/48/EW) przyznaje posiadaczom praw prawo do uzyskania wszelkich informacji dotyczących tożsamości sprawcy naruszenia.

5. Wyzwania związane z cyfryzacją i globalizacją branży wydawniczej w Europie

5.1 Europejska branża wydawnicza stoi przed ogromnym wyzwaniem wypływającym z rozwoju i wszechobecności internetu oraz atrakcyjności nowych mediów, które stopniowo zmieniają postrzeganie tego rynku jako źródła informacji i reklamy.

5.2 Innym ważnym czynnikiem wpływającym na konkurencję jest, z jednej strony, import z krajów o niskich kosztach produkcji (Chiny), gdzie książki mogą być drukowane bez określonych ograniczeń czasowych, a z drugiej strony wysoka koncentracja firm produkujących papier i tusz, co prowadzi do intensywnej konkurencji światowej, zwłaszcza ze strony Chin i Indii, które są w stanie zaoferować najniższe ceny. EKES podkreśla potrzebę przestrzegania podobnych kryteriów społecznych i ekologicznych we wszystkich krajach będących producentami.

5.3 Czynniki te oraz zróżnicowane warunki gospodarcze prowadzą czasem do spadku cen i mają znaczny wpływ na zatrudnienie w branżach przemysłowych.

⁽³⁾ Rezolucja Rady z dnia 25.9.2008 r., Dz.U. C 253 z 4.10.2008.

⁽⁴⁾ Komunikat Komisji z dnia 11 września 2009 r. „Poprawa egzekwowania praw własności intelektualnej na rynku wewnętrznym”, COM(2009) 467 final.

⁽⁵⁾ Opinia EKES-u w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego niektórych zadań związanych z ochroną praw własności intelektualnej, Dz. U. C 376 z 22.12.2011, s. 62.

⁽⁶⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Podatków i Unii Celnej: „Report on EU Customs enforcement of intellectual property rights – 2009”. Zob.: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics2007.pdf; Technopolis (2007 r.): „Effects of counterfeiting on EU SMEs”, http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/industry/doc/Counterfeiting_Main%20Report_Final.pdf, <http://counterfeiting.unicri.it/report2008.php>. Opinia EKES-u w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego niektórych zadań związanych z ochroną praw własności intelektualnej, Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 62.

⁽⁷⁾ „Europa 2020” Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu z 3.3.2010.

5.4 Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Eurostat na 2009 r. europejska branża wydawnicza obejmuje blisko 119 tys. firm (co oznacza spadek w porównaniu z liczbą 132 571 w 2007 r.), zatrudnia ponad 735 tys. osób (spadek w porównaniu z liczbą 853 672 w 2007 r.), a jej obrót wynosi 88 mld euro (spadek w porównaniu z kwotą 110 mld w 2007 r.).

5.5 Niemniej wprowadzenie druku cyfrowego umożliwiło innowacje w zakresie współpracy między wydawcą, drukarzem i użytkownikami, gdyż książki można drukować na zamówienie nawet w pojedynczym egzemplarzu.

5.6 Firmy poligraficzne podejmują kroki, by zintegrować usługi w łańcuchu wartości, takie jak magazynowanie, zarządzanie bazą danych, projektowanie dla stron internetowych i druku, książki elektroniczne oraz rozwinięcie własnych działów druku wstępnego.

5.7 EKES popiera wnioski zawarte w sprawozdaniu Komisji z 2007 r. w sprawie konkurencyjności europejskiego przemysłu poligraficznego. Niemniej wzywa Komisję Europejską do powołania europejskiego komitetu dialogu społecznego dla całego sektora. Obecnie formalny dialog społeczny między pracodawcami a związkami zawodowymi istnieje jedynie na poziomie przedsiębiorstw i na szczeblu krajowym.

5.8 EKES zgadza się z zaleceniami wystosowanymi przez Intergraf, zwłaszcza dotyczącymi przeprowadzenia niezależnego badania na temat rozwoju technologii (technik drukarskich oraz technologii internetowych i telefonii komórkowej), wpływu zjawisk demograficznych i zachowań konsumentów.

6. Wyzwania dla księgarzy

6.1 Trudności wyniknęły z tego, że duże centra detaliczne narzuciły ograniczenia terytorialne w odniesieniu do sprzedaży on-line. Zasadniczo chodzi o omijanie ugruntowanych systemów dystrybucji w chwili, gdy powstaje nowa hegemonia księgarń internetowych.

6.2 Tradycyjne księgarnie są ważne ze względu na wartości kulturalne, utrzymanie osobistego kontaktu z klientami (także w sieci) i możliwość oferowania usług, których nie da się świadczyć przez internet.

6.3 Obecnie księgarnie stanowią witryny dla książek, które następnie są kupowane przez klientów w internecie. Oznacza to, że zajmują się one bezpłatnie marketingiem i promocją na rzecz swoich konkurentów działających w sieci. Niektórzy tradycyjni księgarze powinni się jednak doszkolić, gdyż brak im wiedzy na temat mediów społecznościowych w internecie. Powinni też wykazać się nowatorstwem w swych kampaniach marketingowych i w wyborze produktów. W świecie cyfrowym nie zakorzeniły się jeszcze niezbędne standardy na przykład numer ISBN mają praktycznie wszystkie wydrukowane książki, a publikacje elektroniczne nie.

6.4 Należy szukać synergii i zachęcać do niej europejskie stowarzyszenia biblioteczne i księgarzy. Cyfryzacja prowadzi do napięć między księgarzami i wydawcami, związanych z jednej strony z piractwem w dziedzinie książek elektronicznych, a z drugiej strony z entuzjastycznymi działaniami bibliotek na rzecz wypożyczania książek elektronicznych. Prawne rozróżnienie

między wypożyczaniem (książek drukowanych) i wypożyczeniem on-line wymaga tego, by było jasne, stosowane i przestrzegane przez wszystkie strony. Zainteresowane podmioty powinny zastanowić się nad systemem, który łączyłby elementy ochrony przed piractwem z ułatwieniami w zakresie wypożyczenia on-line w ramach dopuszczalnej prawnie działalności bibliotek.

6.5 W sytuacji dominacji na rynku, zarówno w dziedzinie platform sprzedaży, jak i czytników elektronicznych (Kindle i iPad), firmy Amazon i Apple wysunęły się na czołówkę, co umożliwiła im dyktowanie cen i warunków wszystkim pozostałym podmiotom branży. Ta pozaeuropejska dominacja wpływa też negatywnie na niewielkie wydawnictwa, które nie mają dość siły przetargowej w negocjacjach warunków narzuconych przez Amazon czy Apple.

6.6 Przyjęcie otwartych, interoperacyjnych norm będzie sprzyjać zwiększeniu konkurencji, gdyż nie pozwoli na zamknięcie się rynków i uniemożliwi zajmowanie pozycji dominującej przez wielkie podmioty, które używają obecnie technologii zastrzeżonych ograniczających korzystanie z niektórych urządzeń jedynie do ich własnych katalogów (lub katalogów do urządzeń).

7. Podatki i ustalanie cen

7.1 Znakomita większość krajów w UE i na świecie stosuje obniżoną stawkę VAT w odniesieniu do sprzedaży książek. Jest to forma uznania korzyści, jakie czytelnictwo przynosi pod względem kulturalnym, oświatowym, naukowym i ogólnie dla społeczeństwa.

7.2 Niemniej w UE funkcjonuje obecnie system dyskryminacyjny, gdyż wersje internetowe tego samego dobra kultury podlegają standardowej stawce VAT, co prowadzi do nieuzasadnionego zróżnicowania między porównywalnymi treściami.

8. Ochrona utworów osieroconych i dzieł o wyczerpanym nakładzie ⁽⁸⁾

8.1 EKES ogólnie popiera proponowane w dyrektywie utworzenie ram prawnych, które zapewnią legalny i transgraniczny dostęp internetowy do utworów osieroconych ⁽⁹⁾.

8.2 Tylko nieliczne państwa członkowskie wprowadziły przepisy dotyczące utworów osieroconych, a te krajowe rozwiązania, które istnieją, umożliwiają dostęp do nich tylko obywatelom przebywającym na terytorium własnego kraju.

8.3 Art. 5 ust. 2 lit. c dyrektywy w sprawie praw autorskich umożliwia bibliotekom publicznym, placówkom oświatowym, muzeom i archiwom powielanie utworów chronionych prawem autorskim bez uprzedniego uzyskania zezwolenia, o ile instytucje te nie czynią tego ze względu na pośrednią lub pośrednią korzyść oraz przestrzegają procedury berneńskiej „weryfikacji przeprowadzanej w trzech etapach”. Tymczasem inne działania służące udostępnieniu społeczeństwu utworów drogą internetową wymagają uprzedniego wyjaśnienia kwestii praw.

⁽⁸⁾ Opinia EKES-u w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych dozwolonych możliwości wykorzystywania utworów osieroconych, Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 66.

⁽⁹⁾ Opinia EKES-u w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego niektórych zadań związanych z ochroną praw własności intelektualnej, Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 62.

8.4 Jeśli chodzi o utwory wyczerpane, wydawcy książek rozpoczęli rozmowy, które doprowadziły do podpisania Protokołu Ustaleń w sprawie kluczowych zasad dotyczących cyfryzacji i udostępniania utworów wyczerpanych, stosowanych przez wszystkie zainteresowane podmioty. Obecnie nie istnieje żadna struktura prawna umożliwiająca międzynarodowe uznanie tych dobrowolnych porozumień między różnymi podmiotami zajmującymi się utworami o wyczerpanym nakładzie.

8.5 Uwieńczone powodzeniem zakończenie tych rozmów przyspieszy rozwój bibliotek internetowych, takich jak Europeana i innych instytucji publicznych wywiązujących się z zadań w interesie publicznym.

8.6 System ARROW (*Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana*) opracowany przez konsorcjum zainteresowanych stron z branży wydawnictw książkowych z pomocą Komisji Europejskiej proponuje konkretne rozwiązania dzięki efektywnemu kosztowo narzędziu umożliwiającemu użytkownikowi szybkie i efektywne znalezienie informacji na temat statusu prawnego danego utworu i właścicieli praw.

8.7 Partnerstwa prywatno-publiczne między bibliotekami i wydawcami mogą ułatwić – dzięki bibliotekom elektronicznym – dostęp do książek znajdujących się w sprzedaży. Zawarto już kilka takich partnerstw.

8.8 Wszystkie zainteresowane podmioty powinny omówić także kwestię zgodnego z prawem magazynowania książek elektronicznych, by zrównoważyć interes bibliotekarzy, związany z gromadzeniem, ochroną i udostępnieniem książek elektronicznych z gwarancjami chroniącymi przed nadmiernym rozpowszechnianiem tych publikacji w sieci.

9. Język i mobilność

9.1 Język jest istotnym elementem publikacji, wobec czego z branżą wydawniczą wiążą się nieodłączne kwestie mobilności, zwłaszcza w odniesieniu do wydawców działających w ramach MŚP.

9.2 Z wyjątkiem wydawców angielskojęzycznych, dla wydawców książek i ich pracowników przeniesienie się z jednego państwa członkowskiego do innego stanowi znaczne wyzwanie, gdyż większość MŚP z branży wydawniczej to firmy średniej wielkości wydające w jednym tylko języku⁽¹⁰⁾.

9.3 Niektóre powstające właśnie platformy poświęcone książkom elektronicznym same w sobie stanowią przeszkodę w mobilności językowej. Największy producent czytników elektronicznych – amerykańska firma Amazon – odmawia dostępu do wszystkich języków mniejszościowych (w tym 18 spośród 23 języków urzędowych UE) ze swego czytnika Kindle. W ten sposób literatura w 18 językach używanych w UE nie jest dostępna na największej na świecie platformie książek elektronicznych.

10. Troska o zaufanie i wiedzę konsumentów

10.1 Relacja konsumentów z książką zmienia się, gdyż elektroniczne przechowywanie książek pozostaje bez śladu fizycznego, a zakup książki jest natychmiastowy.

10.2 EKES uważa, że wszelkie inicjatywy dotyczące polityki w zakresie praw własności intelektualnej powinny uznać konsumentów za ważne podmioty debaty na ten temat.

10.3 Dalsze współistnienie książek w wersji cyfrowej i w wersji fizycznej musi rozwijać się stopniowo i być uzupełnieniem wobec zrównoważonego charakteru wydawnictw poligraficznych. Znaczna część obywateli Europy nadal ma obawy wobec transakcji elektronicznych lub dostępu do treści cyfrowych i korzystania z nich. Środki prowadzące do ustanowienia klimatu zaufania i do zmniejszenia przepaści cyfrowej mogą przyczynić się do większego włączenia społecznego.

10.4 EKES popiera Europejską Organizację Konsumentów (BEUC), która neutralność sieci uznaje za podstawową zasadę regulującą jej funkcjonowanie. Komisja Europejska powinna rozwinąć obecnie prowadzone prace w ramach Organu Europejskich Regulatorów Łączności Elektronicznej (BEREC) i przyjąć wiążące narzędzie, które zapewni spójną i skuteczną ochronę neutralności sieci w całej Europie.

11. Dostęp MŚP do rynku

11.1 Dominacja sieci księgarń w całej UE doprowadziła do ograniczeń dostępu małych wydawnictw do rynku. Wydawcy, którzy nie mają odpowiednich środków finansowych jako siły przetargowej w negocjacjach dotyczących ich obecności w tych sieciach księgarń, mają w znacznym stopniu zablokowany dostęp do konsumentów ze względu na niedostateczną prezentację ich wydawnictw na półkach księgarń.

11.2 Ponieważ w przeszłości w branży wydawniczej małe wydawnictwa były często tyglami innowacji i kreatywności, ich ograniczony dostęp do rynku może mieć poważny wpływ na żywotność sektora twórczego.

11.3 Finansowe przetrwanie wydawców utworów niszowych zależy często od różnych funduszy i subsydiów.

11.4 Firmy, zwłaszcza MŚP, muszą inwestować w badania, rozwój i innowacje⁽¹¹⁾ w ramach odpowiednio określonych warunków prawnych, administracyjnych, podatkowych i finansowych.

11.5 Dziś jedynie 8 % europejskich MŚP działa w innym państwie członkowskim. 92 % firm to mikroprzedsiębiorstwa⁽¹²⁾, które funkcjonują na bardzo różnorodnych rynkach, wobec czego w programie „Small Business Act” trzeba się bardziej skupić na kwestiach ich specyficznych potrzeb.

11.6 Szczególny charakter wydawców książek wynika z tego, że niezależność finansowa jest wynikiem dość niewielkiej liczby wydawanych przez nie bestsellerów, będących podstawą finansowania innych publikacji literackich, których szansa na sukces handlowy jest mniejsza, choć wnoszą one istotną wartość kulturalną i społeczną.

⁽¹¹⁾ Opinia EKES-u w sprawie inwestycji w wiedzę i innowacje, Dz.U. C 256 z 27.10.2007, s. 17.

⁽¹²⁾ Opinia EKES-u w sprawie przeglądu programu „Small Business Act” dla Europy, Dz.U. C 376 z 22.12.2011, s. 51.

⁽¹⁰⁾ Opinia EKES-u w sprawie „Jak wspierać MŚP w dostosowaniu do zmian na światowym rynku”, Dz.U. C 255 z 22.9.2010, ss. 24–30.

11.7 Wydawcy działający w ramach MŚP potrzebują pomocy finansowej i organizacyjnej, gdyż model odzwierciedlający koszty wydawnictw niszowych rzadko jest interesujący z perspektywy wyników finansowych. Ponadto większość tych wydawców nie ma środków na przedstawienie wiarygodnych wniosków umożliwiających dostęp do funduszy unijnych na badania i rozwój.

11.8 EKES podkreśla znaczenie lepiej zintegrowanego jednolitego rynku usług w strategii „Europa 2020”⁽¹³⁾. Firmom, w tym MŚP zajmującym się wydawnictwem i poligrafią, należy pomóc, by mogły się rozwijać i tworzyć miejsca pracy.

Bruksela, 25 kwietnia 2012 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽¹³⁾ Opinia EKES-u w sprawie „Na drodze do lepiej funkcjonującego jednolitego rynku usług”, Dz.U. C 318 z 29.10.11, ss. 109–112.